

TOPLUMSALLAŞMA SÖZLÜĞÜ

Mahmut Hakkı Akın

Gözden Geçirilmiş 3. Baskı

Matbu

Matbu Kitap – 13
Sosyoloji - 6

Mahmut Hakkı Akın, *Toplumsallaşma Sözlüğü*

Editör: Lütfi Sunar
Tasarım: Seyfullah Bayram

Baskı & Cilt:
Kitapyurdu Doğrudan Dağıtım
Yenibosna Merkez Mh. Cemal Ulusoy Cd. No: 43
Bahçelievler/İstanbul
kdd.kitapyurdu.com (Sertifika no: 40675)
Gözden Geçirilmiş 3. Baskı: İstanbul, 2022

ISBN: 978-605-9253-11-6

© Matbu Kitap, 2022
*Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak
kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla
çoğaltılamaz.*

Matbu Kitap
Akfırat Mah. Fatih Sultan Mehmet Bulvarı. No: 3 Tuzla İstanbul
bilgi@matbukitap.com | www.matbukitap.com

TOPLUMSALLAŞMA SÖZLÜĞÜ

Mahmut Hakkı Akın

Gözden Geçirilmiş 3. Baskı

Matbu

Sosyoloji Dizisi

Bu dizi, güncel toplumsal sorunları ele alan araştırma metinlerine yer vermek üzere oluşturulmuştur. Toplumsal sorunların anlaşılması ve ..zümü için kapsayıcı ve kuşatıcı bakış açılarına ihtiyaç bulunmaktadır. Matbu, nitelikli araştırma metinlerini yayımlayarak bu bakış açısının oluşturulmasına katkı sağlamayı hedefli mektedir.

Dizideki Diğer Kitaplar

Lütfi Sunar, *Türkiye'de Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik*

Cenk Beyaz, *Göç ve Aidiyet: Kırsal Göçmenin Memleketine Bağlılığını Sürdürme Mücadelesi*

Osman Ülker, *Kültür ve Din: Türkiye'de Sanat Alanının Üretimi (1923-1980)*

Elyesa Koytak, *Mesleğin Dönüşümü: Hekimler ve Avukatlar*

Özcan Garan, *Kutsal Zamanın İzinde: M hafazakâr Orta Sınıflar Özelinde Kutsal Zamanın Sosyokültürel ve İktisadi Anlamı*

Mahmut Hakkı Akın, *Siyasal Toplumsallaşma*

Mahmut Hakkı Akın, 1981 yılında Karaman'da doğdu. 2003 yılında Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünden mezun oldu. Yüksek lisans ve doktora eğitimini Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalında tamamladı. Sosyoloji alanında doçent ve profesör oldu. Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Marmara Üniversitesinde çalıştı. Halen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesidir. Türk modernleşmesi, siyaset sosyolojisi, sosyal teori, İslamcılık, muhafazakarlık alanlarında çalışmaktadır. (mahmuthakin@gmail.com)

Tarık Zeki'ye
ve
Hanne Ceren'e ...

Üçüncü Baskıya Önsöz

Toplumsallaşma Sözlüğü, ilk baskısını 2011 yılında yapmıştı. Bazı tavsiyeler üzerine 2015 yılındaki ikinci baskıda yeni maddeler eklenmişti. Bu çalışmanın kendi alanıyla ilgili bir birikimi yansıtması ve özellikle lisans ve lisansüstü eğitim alan öğrencileri alanında önemli kaynaklara yönlendirmesi dolayısıyla bir karşılığı oldu. Şimdi farklı bir yayınevi tarafından yayınlanan üçüncü baskı, ikinci baskıda yayınlanan metnin yeniden okunması ve bazı ifadelerin düzeltilmesiyle hazırlandı.

Bu kitabın ilk baskısının önsözünde Türkiye’de alan, konu ve isim odaklı sözlüklerin artması gerektiğine dair bir çağrı vardı. Bazı konular ve isimler üzerine yeni ve özgün sözlük çalışmaları yayınlandı. Bu tür çalışmaların artması, literatüre farklı katkılar sağlamak için de önem arz ediyor.

Yeni baskı için teşviki dolayısıyla Prof. Dr. Lütü Sunar’a teşekkür ederim. Bu mütevazı çalışmanın okuyucularına faydalı olmasını dilerim.

Mahmut Hakkı Akın
Üsküdar/İstanbul, 2022

Önsöz

Toplumsallaşma, her insanın yaşamak zorunda olduğu bir süreç. İnsanın ve toplumun olduğu her yerde yaşanan, insanlığın evrensel tecrübelerinden biri. İnsanların cinsiyetleri, dinleri, fikirleri, karakterleri, hayatı algılamaları ve yaşamaları ayrı ayrı olsa da herkes toplumsallaşmanın eleğinden geçerek toplumsallığını kazanmakta ve diğerleriyle bir hayatı paylaşmakta. Kaçışı, çıkışı olmayan bir tecrübe. Kendisine rağmen kendisi olmaya doğru bir süreç. Başka da bir yolu yok bu için. Kimse annesinden yetişkin olarak doğamaz; yetiştirilirken yetişir. Toplumsallaşma paradoksların, tezatların armonisidir. Uyumun ve başkaldırının, bir yere ait olmanın ve yalnızlığın bir arada karmaşasıdır. Hayat karmaşadır. Toplumsallaşma hem karmaşaya dahil olmak hem de karmaşadan kurtulmaya çalışmak demektir. Paradoksların, gel-gitlerin sürecidir. Başka bir deyişle hayat gibidir; hatta hayatın ta kendisidir toplumsallaşma. Toplumsallaşmayla dilimizi, dinimizi, kinimizi, kimi sevip kimi sevmeyeceğimizi, iyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlış öğreniriz. İktidar ilişkilerine dahil olur, disiplin altında tutulur ve itaate zorlanırız. Yaptıklarımıza göre ödüllendirilir

ya da cezaya çarptırılırız. Toplumsallaşma çocuklukla tamamlanmaz, bütün hayata yayılır. Kısacası hayatta olmak, toplumsallaşmaya dahil olmak demektir. Hayat biter; toplumsallaşma da biter. Bu nedenle hayatımıza ipotek koymaya çalışanlar toplumsallaşma sürecimizi denetim altında tutmaya çalışırlar.

Neden *Toplumsallaşma Sözlüğü*? Belli bir konu ya da kişi üzerine sözlük hazırlama geleneğinin ülkemizde tam olarak yerleşmediği bir vakıdır. Toplumsallaşma konusunda sözlük hazırlama fikrimi paylaştığım yakınlarımdan da bu anlayışı yansıtan tepkiler gördüm. “Neden alışlageldik bir giriş kitabı değil de sözlük?” şeklinde ifade edilebilecek tepkiler aldım. Bir taraftan da sadece bu çalışmayı hazırladığım dönemde sosyal bilimler ve felsefe alanlarına katkı sağlayacak olan *Adorno Sözlüğü*, *Lacan Sözlüğü*, *Derrida Sözlüğü*, *Levinas Sözlüğü*, *Ricoeur Sözlüğü*, *Anarşist Felsefe Sözlüğü* ve *Sosyolojik Düşünce Sözlüğü* adlarında tercüme sözlük çalışmaları ve hocam Prof. Dr. Mustafa Aydın’ın *Güncel Kültürde Temel Kavramlar* adındaki önemli sözlük çalışması yayımlandı. Yine de son on yılda belli konular ve isimler üzerine hazırlanan sözlük çalışmalarında bir artış yaşandı. Yukarıda saydığım eserlerin dışında telif ve tercüme olarak ülkemizde yayımlanan *Dil Felsefesi Sözlüğü*, *Ütopyalar Sözlüğü*, *Rousseau Sözlüğü*, *Descartes Sözlüğü*, *Safahat Sözlüğü*, *Resmî İdeoloji Sözlüğü*, *Mukaddime Sözlüğü*, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü*, *A’dan Z’ye Mesnevi Okuma Sözlüğü*, *Yaşar Kemal Sözlüğü* gibi çalışmalara farklı konularda pek

çok çalışmanın ekleneceğini tahmin ve umut ediyorum. Batıda yayımlanan *The Max Weber Dictionary*, *A Heidegger Dictionary*, *The Derrida Dictionary*, *The Baudrillard Dictionary*, *The Deleuze Dictionary*, *The Gadamer Dictionary* gibi pek çok önemli düşünür hakkında yapılmış olan sözlük çalışmalarının hem dilimize tercüme edilmesi hem de *Cemil Meriç Sözlüğü*, *Nurettin Topçu Sözlüğü*, *Kemal Tahir Sözlüğü*, gibi bizim düşünürlerimizi tanıtan çalışmaların artmasında büyük faydalar olduğuna inanıyorum. Bunların yanında *Türk Solu Sözlüğü*, *Türkiye'de Muhafazakarlık Sözlüğü*, *Türkiye'de Sosyoloji Sözlüğü* gibi özel alanlara ait çalışmaların da artmasının ilgililer için önemli katkılar sağlayacağını tahmin ediyorum. Naçizane çalışmamın bu niyet doğrultusunda yazıldığını özellikle belirtmek isterim.

Bu çalışma, toplumsallaşmaya giriş kitabı olarak da okunabilir. Birkaç bölümden oluşan bir giriş kitabı yerine kavramları, yaklaşımları ve tartışmaları maddeler halinde sunan alternatif bir eser üretmek istedim. Avrupa ve ABD'deki farklı konularda hazırlanan sözlüklerin ve ele aldığı konuyu detaylı olarak inceleyen derleme çalışmalarının ve el kitaplarının (handbooks) ülkemizde de artması gerektiğine inandığım için bu çalışmayı sözlük şeklinde hazırladım.

Siyasal toplumsallaşma konusunda hazırladığım doktora tezimde toplumsallaşma konusuna geniş bir yer ayırmıştım. Hem doktora yaptığım sürede hem de öğretim görevlisi olarak sosyal teori dersleri vermeye başladığımda toplumsallaşmanın sosyoloji açısından taşıdığı önem

hakkındaki düşüncelerim daha da pekişti. Ancak toplumsallaşma konusunda yeterli sayıda telif ve tercüme eserin bulunmadığı gerçeği, bu konuda bir çalışma yapma konusunda beni teşvik etti. Sonuçta bu konuda bir sözlük hazırlamak amacıyla çalışmaya başladım.

Çalışmanın benden kaynaklanan pek çok eksikliği vardır. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini sosyoloji alanında tamamlamış biri olarak toplumsallaşmanın özellikle psikolojik ve pedagojik yönüne ilişkin eksikliklerimin farkındayım. Bu durum kitabı okuyanların da dikkatini çekecektir. Farklı alanlardan hocalarımla ve meslektaşlarımla eleştirilerine ve katkılarına açık olduğumu da belirtmek isterim. Özellikle yeni eklenecek kavramlar ve var olan kavramların içerikleri ile ilgili katkıları çok önemsiyorum.

Eksiklerinin tamamı bana ait olmak üzere bu çalışma, benim emeğimin eseri olduğu kadar bana emek verenlerin de eseridir. Yetişmemde değerli katkıları olan bütün hocalarıma, Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümündeki mesai arkadaşlarıma, talebelerime ve ayrıca adlarını anmadan geçemeyeceğim iki isme; Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Aydemir'e ve Doç. Dr. Köksal Alver'e özellikle teşekkür ederim. *Toplumsallaşma Sözlüğü'nün* farklı alanlardan toplumsallaşma konusunda çalışanlara katkı sağlamasını temenni ederim.

Mahmut H. Akın

Selçuklu/Konya, 2011

Kavram Listesi

1. ahlakî toplumsallaşma (*moral socialization*)
2. aidiyet (*belonging*)
3. aile (*family*)
4. akran grupları (*peer groups*)
5. aktör olarak özne (*subject as an actor*)
6. alt kültür toplumsallaşması (*subculture socialization*)
7. alt toplumsallaşma süreçleri (*sub socialization process*)
8. anlamlı ötekiler (*significant others*)
9. anomi (*anomie*)
10. arkadaşlık çevresi (*circle of friends*)
11. asli toplumsallaşma (*essential socialization*)
12. aşırı toplumsallaşmış insan (*oversocialized man*)
13. ayna benlik (*looking glass self*)
14. başarılı toplumsallaşma (*successful socialization*)
15. başarısız toplumsallaşma (*unsuccessful socialization*)
16. bebek (*baby*)
17. beklenen toplumsallaşma (*anticipatory socialization*)
18. ben (*I*)
19. beni/bana (*me*)
20. benlik (*self*)
21. bireyleşme (*individuation*)

22. bireylik yitimi (*deindividation*)
23. biz-onlar ayrımı (*us versus them distinction*)
24. cemaat (*community*)
25. cinsiyet toplumsallaşması (*gender socialization*)
26. Çalışma toplumsallaşması (*work socialization*)
27. atıőmacılık (*conflictism*)
28. Çocukluk (*childhood*)
29. damga (*stigma*)
30. deęer (*value*)
31. demokratik toplumsallaşma (*democratic socialization*)
32. ders kitapları (*textbooks*)
33. dıőşallaőtırma (*externalization*)
34. dijital kültür (*digital culture*)
35. dil (*language*)
36. dinî toplumsallaşma (*religious socialization*)
37. dramaturji (*dramaturgy*)
38. duygu (*emotion*)
39. ebeveyn (*parents*)
40. eğitim (*education*)
41. ergenlik (*puberty*)
42. etnik toplumsallaşma (*ethnic socialization*)
43. ebeveyn (*parents*)
44. eğitim (*education*)
45. ergenlik (*puberty*)
46. etnik toplumsallaşma (*ethnic socialization*)

47. gelişim (*growth*)
48. gençlik toplumsallaşması (*youth socialization*)
49. genelleştirilmiş ötekiler (*generalized others*)
50. gerçekliğin toplumsal inşası (*the social construction of reality*)
51. grup (*group*)
52. habitus (*habitus*)
53. hafıza (*memory*)
54. hayat alanı (*life space*)
55. hikaye (*story*)
56. homo dublex
57. ırk toplumsallaşması (*racial socialization*)
58. içselleştirme (*internalization*)
59. ideoloji (*ideology*)
60. ihtiyaç (*need*)
61. iletişimsel eylem (*communicational action*)
62. insan haline gelme/insanlaşma (*becoming man*)
63. internet (*internet*)
64. işlevselcilik (*functionalism*)
65. itaat (*obedience*)
66. kamuoyu (*public opinion*)
67. kapalı kurumda toplumsallaşma (*socialization in total institution*)
68. karşıt toplumsallaşma (*opposite socialization*)
69. kimlik (*identity*)

70. kişilik (*personality*)
71. kitle iletişim araçları (*mass media*)
72. komşu (*neighbor*)
73. korku (*fear*)
74. kuşak çatışması (*generation conflict*)
75. kültürel sermaye (*cultural capital*)
76. kültürlenme (*acculturation*)
77. mahalle (*neighborhood*)
78. marjinalleşme (*marginalization*)
79. mekan toplumsallaşması (*place socialization*)
80. melez kültür toplumsallaşması (*hybrid culture socialization*)
81. nesnelleştirme (*objectivitation*)
82. nesnel toplumsallaşma (*objective socialization*)
83. norm (*norm*)
84. okul (*school*)
85. olgunlaşma (*maturation*)
86. oyun (*game*)
87. öğrenme (*learning*)
88. öğretmen (*teacher*)
89. önyargı (*prejudice*)
90. örgüt toplumsallaşması (*organizational socialization*)
91. öteki (*other*)
92. ötekileştirme (*otherization*)
93. özdeşleşme (*identification*)

94. öznel toplumsallaşma (*subjective socialization*)
95. psikanalitik yaklaşım (*psychoanalytic theory*)
96. referans grupları (*reference groups*)
97. rekabet (*competition*)
98. ritüel (*rituel*)
99. rol (*role*)
100. rol beklentisi (*role expectation*)
101. rol modeli (*role model*)
102. sembol (*symbol*)
103. sembolik etkileşimcilik (*symbolic interactionism*)
104. siyasal toplumsallaşma (*political socialization*)
105. sohbet (*conversation*)
106. sosyal medya (*social media*)
107. soya çekim (*inheritance*)
108. şahsi toplumsallaşma (*self-socialization*)
109. taklit (*imitation*)
110. talî toplumsallaşma (*secondary socialization*)
111. televizyon (*television*)
112. toplum mühendisliği (*social engineering*)
113. toplulaşma (*sociation*)
114. toplumsallaşma (*socialization*)
115. toplumsallaşma araçları (*agents of socialization*)
116. toplumsallaşmanın ön şartları
(*prerequisites of socialization*)
117. toplumsallaşmanın sınırlılığı (*limitedness of socialization*)

118. toplumsallaőtırma (*socializing*)
119. toplumsallık (*sociability*)
120. toplumsal benlik (*social self*)
121. toplumsal kontrol (*social control*)
122. toplumsal mesafe (*social distance*)
123. toplumsal sermaye (*social capital*)
124. tören (*ceremony*)
125. tutum (*attitude*)
126. tüketim toplumsallaőtması (*consumption socialization*)
127. vatandaşlık (*citizenship*)
128. yabancılaőtma (*alienation*)
129. yaőtılılıkta toplumsallaőtma (*socialization in old age*)
130. yeniden toplumsallaőtma (*resocialization*)
131. yetersiz toplumsallaőtma (*insufficient socialization*)
132. yetiőtkin toplumsallaőtması (*adult socialization*)
133. zihniyet (*mentality*)